

*Анатолій
Мельниченко,
Павло Кутуєв,
Олексій Якубін,
Андрій Багінський*

ВЕЛИКІ ВІЙНИ, ВЕЛИКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: історична соціологія ХХ століття, 1914–2014

27–28 листопада 2014 року на базі факультету соціології і права Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут» відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Великі війни, великі трансформації: історична соціологія ХХ століття, 1914–2014».

Організаторами конференції виступили: кафедра соціології, кафедра теорії та практики управління (факультет соціології і права НТУУ «КПІ»); Наукове товариство студентів і аспірантів ФСП; Таллінський технологічний університет, Талліннська школа економіки та бізнес адміністрування, кафедра міжнародних відносин (Таллін, Естонія); Університет Корвінус (Будапешт, Угорщина); факультет економіки, «Вестон консалтинг» (Варшава, Польща); Академія державного управління при Президентові Киргизької республіки; журнал «Експерт — Юг» (Російська Федерація); Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, факультет соціології; Інститут соціології НАН України; Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, соціологічний факультет; Українське відділення студентів політичної науки (IAPSS) Ukraine.

У конференції взяли участь понад 250 науковців, студентів та аспірантів, в тому числі колеги з Грузії, Російської Федерації, Польщі, Іспанії, Бразилії.

З привітаннями учасникам конференції на пленарному засіданні виступили декан факультету соціології і права Національного технічного університету України «КПІ», кандидат філософських наук,

© А. МЕЛЬНИЧЕНКО,
П. КУТУЄВ,
О. ЯКУБІН,
А. БАГІНСЬКИЙ,
2015

доцент Анатолій Анатолійович Мельниченко та завідувач кафедри соціології факультету соціології і права, доктор соціологічних наук, професор Павло Володимирович Кутуєв.

На пленарному засіданні 27 листопада з доповідями виступили: доктор філософських наук, професор, заступник директора Інституту соціології НАН України з наукової роботи Євген Іванович Головаха. Тема виступу: «Соціальні зміни за умов війни: досвід України»; завідувач відділу дослідження соціальних структур Інституту соціології НАН України, доктор соціологічних наук, професор Сергій Олексійович Makeєв. Тема виступу: «Об одном опыте рассказывать про войну». Також у пленарному засіданні взяли участь: доктор наук з державного управління, професор кафедри теорії та практики управління факультету соціології і права Світлана Анатоліївна Чукут; президент «Вестон консалтинг» (Варшава, Польща) Крис Вестон; асоційований професор соціальної психології Тбіліського університету (Грузія) Медея Деспоташвілі; декан факультету правової соціології Національного університету «Одеська юридична академія» Денис Вікторович Яковлев.

Доповіді були присвячені сучасним проблемам історичної соціології та актуалізації їх у контексті українського досвіду. Розглядалися також новітні форми соціальної роботи, зокрема у зв'язку з воєнними подіями на сході України.

Значну увагу доповідачі приділили особливостям трансформацій модерної світ-системи та динаміці політичних інститутів у ХХ–ХХІ століттях.

Дебати впродовж конференції можна окреслити класичним висловом американського соціолога та політолога Чарльза Тиллі: війна продукує державу, своєю чергою держава продукує війну. Вочевидь, соціальні зміни впродовж ХХ століття стали яскравою демонстрацією коректності цієї дескрипції. Перша світова війна потолочила залишки «старого порядку» та імперських структур у глобальному масштабі, ба більше, існують ґрунтовні підстави погодитися зі світ-системною рецепцією Черчилевої оцінки Першої та Другої світових воєн як єдиної «Другої Тридцятирічної війни». Світові війни суттєво прискорили трансформацію імперій у національні держави; держави зосередили небачені ресурси та владу над індивідами й суцільними соціальними / етнічними / расовими групами. Війна стала не лише засобом зовнішньої політики, а й інструментом політики внутрішньої. Війну було покликано радикально переформатувати соціальну структуру та сприяти появі нових політичних інституцій.

Перша світова війна фрагментувала глобалізований світ кінця ХІХ століття та поставила під загрозу існування ліберального капіталізму, породивши феномен «організованого модерну» на Заході та альтернативу західному модерну у вигляді леніністських режимів. Виникнення, поширення та зникнення леніністських режимів являє собою одну з центральних подій ХХ століття. Територія України була в центрі обох світових воєн, власне, сама українська державність постає в результаті колапсу імперських структур після Першої світової війни, зазнає поразки у змаганнях з ленінізмом

та знову з'являється на політичній мапі світу після колапсу радянського лєніністського режиму.

Водночас, в іншій частині світу, у Східній Азії держава — незрідка держава, породжена війнами, — ставала та стає каталізатором розвитку та модернізації. Відтак, учасники конференції зосередилися на соціологічному — за одночасного залучення інших суспільствознавчих дисциплін — осмисленні траєкторії українського соціуму впродовж останніх 100 років у контексті конфліктної динаміки світ-системи, прагнучи оцінити не лише можливості прагматичної політики модернізації / розвитку, а й модерну як такого.

Робота конференції продовжилася 28 листопада у п'яти секційних групах: 1. Історична соціологія суспільних трансформацій: модерна світ-система у ХХ столітті; 2. Динаміка політичних інституцій у ХХ столітті: Україна і світ; 3. Політична порівняльно-історична соціологія соціальної держави: від соціальної політики до соціальної роботи; 4. Еволюція управління в ХХ столітті: війни, модернізація та становлення державного Левіафану; 5. Місце та роль історичної соціології в методології соціальних наук.

Учасники конференції досягли консенсусу щодо таких висновків:

1. Війни сучасності, так само як і великі війни ХХ століття, суттєво впливають на структуру і трансформацію соціальних і політичних систем світу. Комплексне осмислення місця України у даних багатовимірних траєкторіях напряму залежить від значного теоретичного потенціалу сучасних соціологічних досліджень.

2. Теоретичні напрацювання історичної соціології (які залучають теорію модернізації, світ-системний аналіз, державоцентричні та сходоцентричні підходи) пропонують багатий науковий інструментарій для вивчення соціальних змін сьогодення та реалізації нових дослідницьких програм у галузі соціології та соціальних наук.

3. Широкий спектр презентованих під час конференції вітчизняних та зарубіжних досліджень, які були присвячені проблематиці трансформації національних держав, управлінню глобальними та локальними соціальними інститутами, вдосконаленню та пошуку нових методів соціальної роботи, необхідно впроваджувати у навчальний процес, ефективно використовувати у державному будівництві та в процесі реформування українського суспільства.

За матеріалами конференції видано збірник тез її учасників.

Анатолій Мельниченко — кандидат філософських наук, доцент, декан факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут».

Павло Кутуєв — доктор соціологічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри соціології НТУУ «Київський політехнічний інститут».

Олексій Якубін — кандидат політичних наук, старший викладач кафедри соціології НТУУ «Київський політехнічний інститут».

Андрій Багінський — кандидат політичних наук, викладач кафедри соціології НТУУ «Київський політехнічний інститут».
